

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2006. gada 13. jūnijā *

Lieta C-173/03

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Tribunale di Genova* (Itālija) iesniedza ar nolēmumu, kas pieņemts 2003. gada 20. martā un kas Tiesā reģistrēts 2003. gada 14. aprīlī, tiesvedībā

Traghetti del Mediterraneo SpA, likvidācijas procesā

pret

Itālijas Republiku.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], palātu priekšsēdētāji P. Janns [*P. Jann*], K. V. A. Timmermanss [*C. W. A. Timmermans*] (referents), K. Šimans [*K. Schiemann*] un J. Makarčiks [*J. Makarczyk*], tiesneši H. N. Kunja Rodrigess [*J. N. Cunha Rodrigues*], R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*], K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], P. Kūris [*P. Kūris*], E. Juhāss [*E. Juhász*] un U. Lehmuss [*U. Lõhmus*],

* Tiesvedības valoda — itāļu.

ģenerālvokāts F. Ležē [*P. Léger*],
sekretāre M. Ferreira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2004. gada 7. decembrī,

ņemot vērā mutvārdu apsvērumus, ko sniedza:

- *Traghetti del Mediterraneo SpA*, likvidācijas procesā, vārdā — V. Ropo [*V. Roppo*], P. Kanepa [*P. Canepa*] un S. Sardano [*S. Sardano*], *avvocati*,
- Itālijas valdības vārdā — I. M. Bragulja [*I. M. Braguglia*], pārstāvis, kuram palīdz Dž. Aijello [*G. Aiello*] un Dž. de Bellis [*G. De Bellis*], *avvocati dello Stato*,
- Grieķijas valdības vārdā — E. Samoni [*E. Samoni*] un Z. Hadzipavlu [*Z. Chatzipavlou*], kā arī M. Apesoss [*M. Apessos*], K. Boskovits [*K. Boskovits*] un K. Georgiadis [*K. Georgiadis*], pārstāvji,
- Īrijas vārdā — D. O'Hagans [*D. O'Hagan*], pārstāvis, kam palīdz P. Srēnans [*P. Sreenan*], *SC*, un P. Makgarī [*P. McGarry*], *BL*,
- Nīderlandes valdības vārdā — S. Terstala [*S. Terstal*], pārstāve,

- Apvienotās Karalistes valdības vārdā — R. Kodvela [*R. Caudwell*], pārstāve, kurai palīdz D. Andersons [*D. Anderson*], QC, un M. Hoskinss [*M. Hoskins*], *barrister*,
- Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — D. Maidani [*D. Maidani*] un V. di Buči [*V. Di Bucci*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus tiesas sēdē 2005. gada 11. oktobrī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- ¹ Prejudiciālais jautājums ir par principu un nosacījumiem, kuriem iestājoties, rodas dalībvalstu ārpuslīgumiskā atbildība par kaitējumu, kas, pārkāpjot Kopienu tiesības, nodarīts personām gadījumā, ja šis pārkāpums ir piedēvējams valsts tiesai.
- ² Šis lūgums tika iesniegts procesā, ko pret Itālijas Republiku uzsāka *Traghetti del Mediterraneo SpA*, šobrīd likvidācijas procesā esošs jūras transporta uzņēmums (turpmāk tekstā — “*TDM*”), lai saņemtu atlīdzinājumu par zaudējumiem, ko tas cietis sakarā ar *Corte suprema di cassazione* (Kasācijas tiesa) veiktu Kopienas noteikumu par konkurenci un valsts atbalstu kļūdainu interpretāciju un it īpaši sakarā ar šīs tiesas atteikumu uzņēmuma izteiktajam lūgumam uzdot Kopienu tiesai atbilstošos jautājumus par Kopienu tiesību interpretāciju.

Atbilstošās valsts tiesību normas

- 3 Atbilstoši 1. panta 1. punktam 1988. gada 13. aprīļa Likumā Nr. 117 par atlīdzinājumu par kaitējumu, kas nodarīts, veicot tiesas funkcijas, un tiesas civilo atbildību [*legge n°117 (sul) risarcimento dei danni cagionati nell' esercizio delle funzioni giudiziarie e responsabilità civile dei magistrati* (GURI Nr. 88, 1988. gada 15. aprīlis, 3. lpp.; turpmāk tekstā — “Likums Nr. 117/88”)], tas ir piemērojams “visiem vispārējo, administratīvo, finanšu, militāro un speciālo tiesu locekļiem, kas veic tiesas darbības, neatkarīgi no to funkciju rakstura, kā arī citām personām, kas piedalās tiesas funkciju izpildē”.

- 4 Likuma Nr. 117/88 2. pants paredz:

“1. Jebkura persona, kam nodarīts nepamatots kaitējums sakarā ar tiesas rīcību, darbību vai pasākumu, ko veikusi tiesa, kas, izpildot savas funkcijas, vainojama pārkāpumā, kas izdarīts ar nodomu, vai nopietnā pārkāpumā, vai arī sakarā ar taisnības liegšanu, var celt prasību pret valsti, lai saņemtu atlīdzinājumu par tās ciesto mantisko zaudējumu, kā arī nemantisko kaitējumu, kas radies sakarā ar personiskās brīvības atņemšanu.

2. Tiesas funkciju izpildē tiesību normu interpretācija un faktu un pierādījumu novērtēšana nevar radīt atbildību.

3. Nopietns pārkāpums ir:

a) nopietns likuma pārkāpums, kas radies neattaisnojamas neuzmanības dēļ;

- b) neattaisnojamās neuzmanības rezultātā izteikts apgalvojums par faktu, kura pastāvēšanu neapstrīdami apgāž lietas materiāli;
- c) neattaisnojamās neuzmanības rezultātā izteikts fakta noliegums, kura pastāvēšanu neapstrīdami apliecina lietas materiāli;
- d) pasākuma, kas skar personisko brīvību, īstenošana ārpus likumā paredzētajiem gadījumiem vai arī bez pamatojuma.”

5 Atbilstoši Likuma Nr. 117/88 3. panta 1. punkta pirmajam teikumam taisnības liegšana turklāt ir “tiesas atteikums, nolaidība vai kavēšanās tās kompetencē esoša pasākuma izpildē, ja pēc likumā attiecīgā pasākuma veikšanai noteiktā termiņa beigām puse ir iesniegusi pieteikumu par šādu pasākumu un ja bez pamatota iemesla nekāds pasākums nav veikts trīsdēmit dienu laikā pēc dienas, kad minētais pieteikums iesniegts kancelejā.”

6 Likuma Nr. 117/88 turpmākajos pantos ir precizēti nosacījumi un noteikumi, saskaņā ar kuriem var uzsākt pasākumus atbildzinājuma saņemšanai atbilstoši šī likuma 2. un 3. pantam, kā arī pasākumus, ko *a posteriori* var uzsākt pret tiesu, kura savu funkciju izpildē ir vainojama pārkāpumā, kas izdarīts ar nodomu, vai nopietnā pārkāpumā, vai arī taisnības liegšanā.

Pamata prāvas rašanās fakti un prejudiciālie jautājumi

- 7 *TDM* un *Tirrenia di Navigazione* (turpmāk tekstā — “*Tirrenia*”) ir divi jūras transporta uzņēmumi, kas septiņdesmitajos gados nodrošināja regulāru jūras satiksmi starp Itālijas kontinentālo daļu un Sardīnijas un Sicīlijas salu. 1981. gadā *TDM*, pēc tam, kad tas bija vienojies ar saviem kreditoriem par parādu samaksas kārtību, cēla prasību pret *Tribunale di Napoli* [Neapoles tiesa], lai saņemtu atlīdzinājumu par zaudējumiem, ko tas esot cietis iepriekšējo gadu laikā sakarā ar *Tirrenia* īstenoto zemo cenu politiku.
- 8 Šajā sakarā *TDM* norādīja arī, ka tā konkurents nav ievērojis gan Itālijas Civillikuma 2598. panta 3. punktu attiecībā uz negodīgas konkurences aktiem, gan arī pārkāpis EEK līguma 85., 86., 90. un 92. pantu (kas vēlāk kļuva attiecīgi par EK līguma 85., 86., 90. un 92. pantu un kas jaunajā redakcijā ir attiecīgi EKL 81., 82., 86. un — pēc grozījumiem — 87. pants), jo atbilstoši tā uzskatam *Tirrenia* bija pārkāpusi būtiskus šī līguma noteikumus un tostarp ļaunprātīgi izmantojusi savu dominējošo stāvokli attiecīgajā tirgū, pateicoties saņemtajām valsts subsīdijām, kuru likumība atbilstoši Kopienas tiesībām esot apšaubāma, nosakot par faktiskajām izmaksām daudz zemākus tarifus.
- 9 Ar *Tribunale di Napoli* 1993. gada 26. maija nolēmumu, kas apelācijas instancē tika apstiprināts ar *Corte d'appello di Napoli* [Neapoles Apelācijas tiesa] 1996. gada 13. decembra spriedumu, šo atlīdzinājuma prasību Itālijas tiesas tomēr noraidīja, pamatojoties uz to, ka šis valsts iestāžu piešķirtās subsīdijas ir bijušas likumīgas, jo tās atbilda vispārējo interešu mērķiem, it īpaši saistībā ar *Mezzogiorno* attīstību, un, jebkurā gadījumā, tās neapdraudēja citu jūras pārvadājumu veikšanu, kas konkurēja ar *TDM* norādītajiem pārvadājumiem. Tādējādi uz *Tirrenia* nevar attiecināt jebkādas negodīgas konkurences darbības.

- 10 Uzskatot, ka šie divi tiesas nolēmumi ir bijuši tiesiski kļūdaini, jo tie tostarp pamatoti ar kļūdainu Līguma noteikumu valsts atbalsta jomā interpretāciju, *TDM* maksātne-spējas administrators iesniedza apelācijas sūdzību par *Corte d'appello di Napoli* spriedumu, kurā tas prasīja *Corte suprema di cassazione* uzdot Tiesai atbilstošos jautājumus par Kopienu tiesību interpretāciju saskaņā ar EK līguma 177. panta trešo daļu (jaunajā redakcijā — EKL 234. panta trešā daļa).
- 11 Ar savu 2000. gada 19. aprīļa spriedumu Nr. 5087 (turpmāk tekstā — “2000. gada 19. aprīļa spriedums”) *Corte suprema di cassazione* tomēr atteicās izpildīt šo lūgumu, jo tiesu, kuras lietu izskatīja pēc būtības, atbalstītajā risinājumā tika ievērots atbilstošo līguma normu burts un šis risinājums turklāt pilnīgi atbilda Tiesas judikatūrai, it īpaši tās 1985. gada 22. maija spriedumam lietā 13/83 *Parlaments/Padome (Recueil, 1513. lpp.)*.
- 12 Nonākot pie šāda secinājuma, *Corte suprema di cassazione* par apgalvoto Līguma 90. un 92. panta pārkāpumu atgādināja, ka, no vienas puses, šie panti pie zināmiem nosacījumiem, lai veicinātu atpalikušo reģionu ekonomisko attīstību vai lai apmierinātu preču un pakalpojumu pieprasījumu, ko brīvas konkurences apstākļos nav iespējams pilnībā nodrošināt, pieļauj izņēmumu no valsts atbalsta principa aizlieguma. Kā norāda šī tiesa, šie nosacījumi tika precīzi izpildīti šajā lietā, jo konkrētajā laika periodā (no 1976. līdz 1980. gadam) liela apjoma transportu [*trasporti di massa*] starp kontinentālo Itāliju un tās galvenajām salām, ievērojot tā izmaksas, nevarēja citādi nodrošināt kā tikai pa jūru, tā ka esot vajadzējis nodrošināt šo arvien pieaugošo pieprasījumu pēc šāda veida pakalpojumiem, uzticot šī transporta vadību valsts koncesionāram, piemērojot noteiktu tarifu.
- 13 Kā norāda šī pati tiesa, konkurences izkropļojums, kas radās no šīs koncesijas, tomēr nenozīmēja, ka piešķirtais atbalsts būtu automātiski nelikumīgs. Faktiski šādas koncesijas piešķiršana valsts pakalpojumam vienmēr netieši ietver konkurences izkropļojuma efektu, un *TDM* nav varējusi nodemonstrēt, ka *Tirrenia* no valsts

piešķirtā atbalsta ir guvusi labumu, lai gūtu peļņu saistībā ar citām darbībām, nevis tām, kurām subsīdijas faktiski tika piešķirtas.

- 14 No otras puses, *Corte suprema di cassazione* pamatu par Līguma 85. un 86. panta pārkāpumu noraidīja kā nepamatotu tāpēc, ka strīda faktu rašanās laikā jūras kabotāžas darbības joprojām nebija liberalizētas un šīs darbības ierobežotais raksturs un teritoriālais konteksts neļāva skaidri noteikt attiecīgo tirgu Līguma 86. panta nozīmē. Šajā kontekstā šī tiesa tomēr norādīja, ka, lai arī minēto tirgu bija grūti identificēt, tomēr attiecīgajā sektorā bija iespējama patiesa konkurence, jo šajā lietā piešķirtais atbalsts skāra tikai vienu no vairākām darbībām, kuras tradicionāli veica jūras transporta uzņēmums, un ka tā turklāt aprobežojās tikai ar vienu dalībvalsti.
- 15 Tādējādi šādos apstākļos *Corte suprema di cassazione* pēc tam, kad tā bija noraidījusi *TDM* izvirzītos iebildumus par valsts noteikumu par negodīgas konkurences darbībām pārkāpumu un *Corte d'appello di Napoli* atteikšanos pieņemt nolēmumu par *TDM* prasību uzdot Tiesai atbilstošos interpretācijas jautājumus, noraidīja arī tai iesniegto apelācijas sūdzību. Šis nolēmums par noraidījumu ir pamatā procesam iesniedzējtiesā.
- 16 Uzskatot, ka 2000. gada 19. aprīļa spriedums ir pamatots ar neprecīzu Līguma normu konkurences un valsts atbalsta jomā interpretāciju un ar kļūdainu premisu par Tiesas pastāvīgās judikatūras esamību attiecīgajā jautājumā, *TDM* — sabiedrības, kas pa to laiku bija nodota likvidācijas procesā — maksātnespējas administrators cēla prasību *Tribunale di Genova* [Dženovas tiesa] pret Itālijas Republiku, lai no tās saņemtu atlīdzinājumu par zaudējumiem, ko šis uzņēmums esot cietis sakarā ar *Corte suprema di cassazione* pieļautajām interpretācijas kļūdām un sakarā ar pienākuma uzdot prejudiciālo jautājumu, kas šai tiesai bija uzlikts saskaņā ar EKL 234. panta trešo daļu, neizpildi.

- 17 Šajā sakarā, it īpaši pamatojoties uz Komisijas 2001. gada 21. jūnija lēmumu 2001/851/EK par Itālijas sniegto valsts atbalstu jūras kompānijai *Tirrenia di Navigazione* (OV L 318, 9. lpp.) — lēmumu, kas patiesi attiecās uz subsīdijām, kas tika piešķirtas pēc attiecīgā laika perioda pamata prāvā, bet kas tika pieņemts Eiropas Kopienų Komisijas uzsāktā procesa beigās pirms mutvārdu paskaidrojumiem tiesas sēdē *Corte suprema di cassazione* lietā, kas bija pamatā 2000. gada 19. aprīļa spriedumam — *TDM* norādīja, ka, ja šī tiesa būtu vērsusies Tiesā, apelācijas sūdzības iznākums būtu bijis pilnīgi citāds. Līdzīgi kā Komisija iepriekš minētajā lēmumā, Tiesa būtu likusi uzsvāru uz jūras kabotāžas darbību Kopienų dimensiju, kā arī valsts subsīdių saderīguma ar Līguma noteikumiem valsts atbalsta jomā novērtēšanas raksturīgajām grūtībām, kas būtu licis *Corte suprema di cassazione* pasludināt *Tirrenia* piešķirto atbalstu par nelikumīgu.
- 18 Itālijas valdība apstrīd pašu šīs prasības par atlīdzinājumu pieņemamību, pamatojoties uz Likuma Nr. 117/88 noteikumiem un it īpaši uz tā 2. panta 2. punktu, atbilstoši kuram izpildot tiesas funkcijas veiktas tiesību normu interpretācijas rezultātā nevar iestāties valsts atbildība. Tomēr pieņemot, ka iesniedzējtiesai ir jāatzīst šīs prasības pieņemamība, tā pakārtoti norāda, ka prasība jebkurā gadījumā ir jānoraida, jo nav izpildīti prejudiciālā jautājuma uzdošanas nosacījumi un 2000. gada 19. aprīļa spriedums, kas ir ieguvis *res judicata* spēku, vairs nav pārsūdzams.
- 19 Atbildot uz šiem argumentiem, *TDM* izvirza jautājumu par Likuma Nr. 117/88 saderīgumu ar Kopienų tiesību prasībām. Tas it īpaši norāda, ka ar šo likumu noteikto prasību pieņemamības nosacījumi un valsts tiesu (tostarp pašas *Corte suprema di cassazione*) šajā sakarā īstenotā prakse ir tik ierobežojoša, ka tā padara pārmērīgi grūtu vai pat praktiski neiespējamu atlīdzinājuma saņemšanu no valsts par zaudējumiem, kas nodarīti ar tiesas nolēmumiem. Tā rezultātā ar šādu kārtību netiekot ievēroti Tiesas noteiktie principi, it īpaši tās 1991. gada 19. novembra spriedumā apvienotajās lietās C-6/90 un C-9/90 *Francovich* u.c. (*Recueil*, I-5357. lpp.) un 1996. gada 5. marta spriedumā apvienotajās lietās C-46/93 un C-48/93 *Brasserie du Pêcheur* un *Factortame* (*Recueil*, I-1029. lpp.) noteiktie principi.

Šādos apstākļos, šauboties par pieņemamo nolēmumu tai iesniegtajā lietā un par to, vai uz tiesu varu ir iespējams attiecināt Tiesas iepriekš minētajos spriedumos noteiktos principus par Kopienu tiesību pārkāpumiem, veicot likumdošanas funkcijas, *Tribunale di Genova* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

“1) Vai [dalīb]valstīm sakarā ar tās tiesu kļūdām, piemērojot Kopienu tiesības, un it īpaši sakarā ar pēdējās instances tiesas pienākuma uzdot Tiesai prejudiciālu jautājumu saskaņā ar Līguma 234. panta trešo daļu neizpildi iestājas ārpuslīgumiskā atbildība pret personām vai nē?

2) Vai gadījumos, kad dalībvalsts uzskatāma par atbildīgu par savu tiesu kļūdām, piemērojot Kopienu tiesības, un it īpaši par pēdējās instances tiesas atteikumu uzdot prejudiciālo jautājumu Tiesai saskaņā ar Līguma 234. panta trešo daļu, valsts tiesiskais regulējums valsts atbildības jomā sakarā ar tiesu kļūdām rada šķēršļus, lai iestātos šī atbildība, — un pats par sevi nav saderīgs ar Kopienu tiesību principiem — ja:

— tas izslēdz atbildību saistībā ar tiesību normu interpretāciju un faktu un pierādījumu novērtēšanu, kas veikta tiesas darbības ietvaros;

— tas ierobežo valsts atbildību vienīgi ar tiesas pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, un nopietna pārkāpuma gadījumiem?”

- 21 Pēc 2003. gada 30. septembra sprieduma lietā *C-224/01 Köbler (Recueil, I-10239. lpp.)* pasludināšanas Tiesas sekretārs iesniedzējtiesai nosūtīja minētā sprieduma kopiju, jautājot, vai, ievērojot tā saturu, šī tiesa uzskata par vajadzīgu uzturēt spēkā tās prejudiciālo jautājumu.
- 22 Ar 2004. gada 13. janvāra vēstuli, kas Tiesas kancelejā tika saņemta tā paša gada 29. janvārī, *Tribunale di Genova* pēc pušu pamata prāvā uzklausišanas uzskatīja, ka iepriekš minētais spriedums lietā *Köbler* sniedz izsmeļošu atbildi uz pirmo no diviem tās uzdotajiem jautājumiem, kā rezultātā Tiesai vairs nevajag uz to atbildēt.
- 23 Iesniedzējtiesa turpretī uzskatīja par lietderīgu uzturēt spēkā tās otro jautājumu, lai Tiesa, “ievērojot arī [...] spriedumā lietā *Köbler* [...] pasludinātos principus”, sniegtu nolēmumu par jautājumu, vai “valsts tiesiskais regulējums valsts atbildības jomā sakarā ar tiesu kļūdām rada šķēršļus, lai iestātos šī atbildība, ja tas izslēdz atbildību saistībā ar tiesību normu interpretāciju un faktu un pierādījumu novērtēšanu, kas veikta tiesas darbības ietvaros, un ierobežo valsts atbildību vienīgi ar tiesas pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, un nopietna pārkāpuma gadījumiem”.

Par prejudiciālo jautājumu

- 24 Sākotnēji ir jānorāda, ka process iesniedzējtiesā ir par prasību, kas paredz valsts atbildības iestāšanos sakarā ar augstākās instances tiesas nolēmumu, ko nevar pārsūdzēt. Tādējādi iesniedzējtiesas spēkā uzturētais jautājums pēc būtības ir jāsaprot kā tāds, ar ko jautā, vai Kopienas tiesības un it īpaši Tiesas pasludinātie principi iepriekš minētajā spriedumā lietā *Köbler* iestājas pret tādu valsts tiesisko

regulējumu kā pamata lietā, kas, no vienas puses, izslēdz jebkādu valsts atbildību par personām nodarītu kaitējumu sakarā ar Kopienu tiesību pārkāpumu, ko veikusi valsts tiesa, kas pieņem nolēmumu pēdējā instancē, ja šis pārkāpums radies tiesību noteikumu interpretācijas vai faktu un pierādījumu novērtēšanas dēļ, ko veikusi šī tiesa, un kas, no otras puses, turklāt ierobežo šo atbildību vienīgi ar tiesas pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, un nopietna pārkāpuma gadījumiem.

25 *TDM*, tāpat kā Komisija uzskata, ka uz šo jautājumu ir skaidri sniedzama apstiprinoša atbilde. Faktiski, tā kā faktu un pierādījumu novērtēšana, kā arī tiesību normu interpretācija esot tiesas darbības neatņemama sastāvdaļa, šādos gadījumos valsts atbildības par kaitējumu, kas personām nodarīts, veicot šo darbību, izslēgšana praksē novestu pie valsts atbrīvošanas no jebkādas atbildības par Kopienu tiesību pārkāpumiem, kas ir piedēvējami tiesu varai.

26 Turklāt arī attiecībā uz šīs atbildības ierobežošanu vienīgi ar tiesas pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, vai nopietna pārkāpuma gadījumiem tā novestu pie atbrīvojuma no jebkādas valsts atbildības, jo, no vienas puses, pašu "nopietna pārkāpuma" jēdziena saturu nevar atstāt tiesas, kurai ir jāpieņem nolēmums par iespējamu prasību par kaitējuma atlīdzinājumu, ko radījis tiesas lēmums, brīvam novērtējumam, bet to strikti ierobežo valsts likumdevējs, kas iepriekš — un ierobežotā veidā — nosaka, kas ir nopietns pārkāpums.

27 *TDM* norāda, ka, no otras puses, Itālijā gūtā Likuma Nr. 117/88 ieviešanas pieredze liecina, ka šis valsts tiesas un it īpaši *Corte suprema di cassazione* ir pieņēmušas ļoti šauru šī likuma, kā arī jēdzienu "nopietns pārkāpums" un "neattaisnojama neuzmanība" interpretāciju. Šos jēdzienus minētā tiesa esot interpretējusi kā

“acīmredzamu, rupju un liela apmēra tiesību pārkāpumu” vai kā tādus, kas tiesības interpretē “tādā nozīmē, kas ir pretēja jebkādiem loģikas kritērijiem”; tas praksē novestu pie kvazisistemātiskas pret Itālijas valsti vērstu sūdzību noraidīšanas.

- 28 Tomēr, kā norāda Itālijas valdība, kuru šajā jautājumā atbalsta Īrija un Lielbritānijas valdība, pamata lietā apskatāmais valsts tiesiskais regulējums esot pilnībā atbilstošs Kopienų tiesību pašiem pamatprincipiem, jo tas nodrošina taisnīgu līdzsvaru starp vajadzību nodrošināt tiesu varas neatkarību un imperatīvajām tiesiskās drošības prasībām, no vienas puses, un efektīvas personu tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai visnepārprotamākajos Kopienų tiesību pārkāpumu, kas piedēvējami tiesu varai, gadījumos, no otras puses.
- 29 Šādi raugoties — un ja tā būtu pieļaujama — dalībvalstu atbildība par kaitējumu, kas radies šādu pārkāpumu dēļ, tādējādi būtu jāierobežo vienīgi ar tādiem gadījumiem, kuri liecinātu par pietiekami raksturīgu Kopienų tiesību pārkāpumu. Tomēr atbildība nevarētu iestāties gadījumos, kad valsts tiesa būtu pieņēmusi nolēmumus, pamatojoties uz šīs tiesas adekvāti motivēta Līguma pantu interpretāciju.
- 30 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka Tiesa iepriekš minētajā spriedumā lietā *Köbler*, kas tika pasludināts pēc datuma, kurā iesniedzējtiesa vērsās Tiesā, atgādināja, ka princips, atbilstoši kuram dalībvalstij ir pienākums atlīdzināt personām nodarīto kaitējumu sakarā ar Kopienų tiesību pārkāpumu, kas piedēvējams šai dalībvalstij, ir spēkā jebkāda Kopienų tiesību pārkāpuma gadījumā un, neraugoties uz to, kura ir šīs valsts iestāde, kuras darbības vai bezdarbības dēļ ir radusies pienākumu neizpilde (skat. šī sprieduma 31. punktu).

- 31 Šajā sakarā, pamatojoties it īpaši uz tiesu varas būtisko lomu, aizsargājot personu no Kopienas tiesību normām atvasinātās tiesības, un uz apstākli, ka tiesa, kas pieņem nolēmumu pēdējā instancē, pēc definīcijas ir pēdējās instances tiesa, kurā personas var vērsties savu tiesību, kuras tām piešķir Kopienas tiesības, aizsardzībai, Tiesa secināja, ka šo tiesību aizsardzība tiktu vājināta — un tādu tiesību piešķiršo Kopienas normu pilnīga iedarbība tiktu apšaubīta — ja tiktu izslēgts, ka personas, ievērojot zināmus nosacījumus, varētu saņemt atlīdzinājumu par zaudējumiem, kurus tās ir cietušas sakarā ar Kopienas tiesību pārkāpumu, kas ir piedēvējams valsts pēdējās instances tiesas nolēmumam (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Köbler*, 33.–36. punkts).
- 32 Protams, valsts atbildība, ņemot vērā tiesas funkciju specifiku, kā arī tiesiskās drošības leģitīmās prasības, šādā gadījumā nav neierobežota. Kā Tiesa to ir nospriedusi, šī atbildība var iestāties tikai izņēmuma gadījumā, kad valsts tiesa, kas pieņem nolēmumu pēdējā instancē, ir acīmredzamā veidā pārkāpusi piemērojamās tiesības. Lai noteiktu, vai šis nosacījums ir izpildīts, valsts tiesai, kas izskata prasību par atlīdzinājumu, šajā ziņā ir jāņem vērā visi apstākļi, kas raksturo tās izskatīšanai nodoto situāciju, un it īpaši pārkāptā noteikuma skaidrības un precizitātes pakāpe, pārkāpuma tišais raksturs, tiesību kļūdas attaisnojamais vai neattaisnojamais raksturs, vajadzības gadījumā — Kopienas iestādes nostāja, kā arī attiecīgās tiesas pienākuma iesniegt lūgumu prejudiciālā nolēmuma saņemšanai saskaņā ar EKL 234. panta trešo daļu neizpilde (iepriekš minētais spriedums lietā *Köbler*, 53.–55. punkts).
- 33 Analogi apsvērumi, kas ir saistīti ar vajadzību personām garantēt Kopienas tiesību piešķirto tiesību efektīvu aizsardzību tiesā, tādā pašā veidā iestājas pret to, ka valsts atbildība nevar iestāties tikai tādēļ, ka Kopienas tiesību pārkāpums, kas piedēvējams valsts tiesai, kura pieņem nolēmumu pēdējā instancē, ir radies šīs tiesas veiktas tiesību normu interpretācijas dēļ.

- 34 No vienas puses, tiesību normu interpretācija faktiski veido tiesas darbības pašu būtību, jo, lai arī kāda darbības joma tiktu izskatīta, tiesai, saskaroties ar dažādiem vai pretrunīgiem argumentiem, parasti ir jāinterpretē atbilstošās — valsts un/vai Kopienu — tiesību normas, lai izspriestu tai nodoto lietu.
- 35 No otras puses, nav izslēdzams, ka acīmredzams piemērojamo Kopienu tiesību pārkāpums tiek veikts, izpildot tieši šādu interpretācijas darbību, ja tiesa, piemēram, Kopienas materiālajai vai procesuālajai normai piešķir acīmredzami kļūdainu nozīmi, it īpaši, pārkāpjot atbilstošo Tiesas judikatūru šajā jautājumā (skat. šajā sakarā iepriekš minēto spriedumu lietā *Köbler*, 56. punkts), vai, ja tā interpretē valsts tiesības tādā veidā, ka tas praksē noved pie piemērojamo Kopienu tiesību pārkāpuma.
- 36 Kā to norādījis ģenerālvokāts savu secinājumu 52. punktā, šādos apstākļos, izslēdzot jebkādu valsts atbildību sakarā ar faktu, ka Kopienu tiesību pārkāpums radies tiesas veiktas tiesību normu interpretācijas dēļ, pēc būtības jēgu zaudētu pats princips, ko Tiesa noteikusi iepriekš minētajā spriedumā lietā *Köbler*. Šāds vērtējums ir vēl jo vairāk spēkā tiesas, kas pieņem nolēmumu pēdējā instancē, gadījumā, kurai valsts līmenī ir jānodrošina vienota tiesību normu interpretācija.
- 37 Analogs secinājums ir izdarāms attiecībā uz tiesību sistēmu, kas vispārējā veidā izslēdz jebkādu valsts atbildības iestāšanos gadījumos, kad šis valsts tiesai piedēvējams pārkāpums radies faktu un pierādījumu novērtēšanas rezultātā.

- 38 No vienas puses, šāds novērtējums, tāpat kā tiesību normu interpretācija faktiski norāda uz otru būtisku tiesas darbības aspektu, jo neatkarīgi no valsts tiesas, kas izskata noteiktu lietu, piemērotās interpretācijas šo normu piemērošana noteiktai lietai bieži būs atkarīga no tiesas veiktā faktu novērtējuma, kā arī piešķirtās vērtības un attiecināmības pierādījumiem, ko šajā nolūkā iesniegušas puses tiesvedībā.
- 39 No otras puses, šāds novērtējums — kas reizēm prasa veikt sarežģītas analīzes — var arī dažos gadījumos radīt acimredzamu piemērojamo tiesību pārkāpumu, ja šis novērtējums ir veikts vai nu saistībā ar īpašiem piemērojamajiem noteikumiem attiecībā uz pierādīšanas pienākumu, šo pierādījumu vērtību vai pierādīšanas veidu pieļaujamību vai arī saistībā ar tādu noteikumu piemērošanu, kas prasa juridisko faktu kvalifikāciju.
- 40 Šādos apstākļos, izslēdzot jebkādu iespējamību, ka gadījumos, kad apgalvotais valsts tiesas pārkāpums attiecas uz tās veiktu faktu vai pierādījumu novērtējumu, iestājas valsts atbildība, tāpat tiktu atņemta lietderīgā iedarbība iepriekš minētajā spriedumā lietā *Köbler* pasludinātajam principam par acimredzamiem Kopienų tiesību pārkāpumiem, kas būtu piedēvējami valsts tiesai, kura pieņem nolēmumu pēdējā instancē.
- 41 Kā to uzsvēris arī ģenerālvokāts savu secinājumu 87.–89. punktā, tas it īpaši ir attiecināms uz valsts atbalsta jomu. Šajā jomā jebkādas valsts atbildības par Kopienų tiesību pārkāpumu, ko ir veikusi valsts tiesa sakarā ar to, ka tas ir radies no faktu novērtējuma, izslēgšana varētu novest pie personām pieejamo procesuālo garantiju vājināšanās, jo tiem Līguma atbilstošajās normās paredzēto tiesību saglabāšana lielā mērā būtu atkarīga no tālākajām faktu juridiskās kvalifikācijas darbībām. Gadījumā, ja valsts atbildība pilnā mērā būtu izslēgta sakarā ar tiesas veiktu faktu novērtējumu, šīm personām nebūtu nekādas tiesas aizsardzības, ja valsts tiesa, kas pieņem

nolēmumu pēdējā instancē, pieļautu acīmredzamu kļūdu faktu juridiskās kvalifikācijas iepriekš minēto darbību uzraudzībā.

- 42 Visbeidzot, attiecībā uz valsts atbildības ierobežošanu vienīgi ar tiesas pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, vai nopietna pārkāpuma gadījumiem ir jāatgādina, kā tas tika uzsvērts šī sprieduma 32. punktā, ka Tiesa iepriekš minētajā spriedumā lietā *Köbler* ir nospriedusi, ka valsts atbildība par kaitējumu, kas nodarīts personām sakarā ar Kopienu tiesību pārkāpumu, kas piedēvējams valsts tiesai, kura pieņem nolēmumu pēdējā instancē, var iestāties tikai izņēmuma gadījumā, kad šī tiesa ir acīmredzamā veidā pārkāpusi piemērojamās tiesības.
- 43 Šāds acīmredzams pārkāpums ir novērtējams, it īpaši ievērojot noteiktus kritērijus, tādus kā pārkāptā noteikuma skaidrības un precizitātes pakāpe, pieļautās tiesību kļūdas attaisnojama vai neattaisnojama raksturs vai attiecīgās tiesas pienākuma iesniegt lūgumu prejudiciālā nolēmuma saņemšanai saskaņā ar EKL 234. panta trešo daļu neizpilde, un, jebkurā gadījumā, tas tiek prezumēts tad, kad attiecīgais lēmums neatbilst atbilstošajai Tiesas judikatūrai noteiktajā jautājumā (iepriekš minētais spriedums lietā *Köbler*, 53.–56. punkts).
- 44 Tātad, lai arī nav izslēdzams, ka valsts tiesībās ir precizēti kritēriji attiecībā uz pārkāpuma būtību vai pakāpi, kas ir jāizpilda, lai varētu iestāties valsts atbildība par Kopienu tiesību pārkāpumu, kas ir piedēvējams valsts tiesai, kura pieņem nolēmumu pēdējā instancē, šie kritēriji katrā ziņā nevarētu noteikt stingrākas prasības par tām, kas attiecināmas uz piemērojamo tiesību acīmredzamu pārkāpumu, kā tas ir precizēts arī iepriekš minētā sprieduma lietā *Köbler* 53.–56. punktā.

45 Tādējādi tiesības uz atlīdzinājumu radīsies tad, ja tiks izpildīts šis pēdējais nosacījums, ja tiks konstatēts, ka pārkāptā tiesību norma paredz piešķirt tiesības personām un ja pastāv tieša cēloņsakarība starp izvirzīto acīmredzamo pārkāpumu un attiecīgajai personai nodarīto kaitējumu (šajā sakarā skat. cita starpā iepriekš minētos spriedumus apvienotajās lietās *Francovich* u.c., 40. punkts, un *Brasserie du Pêcheur* un *Factortame*, 51. punkts, kā arī spriedumu lietā *Köbler*, 51. punkts). Kā tas it īpaši izriet no iepriekš minētā sprieduma lietā *Köbler* 57. punkta, šie trīs nosacījumi ir vajadzīgi un pietiekami, lai personām radītu tiesības uz atlīdzinājumu, lai gan tas neizslēdz, ka valsts atbildība, pamatojoties uz valsts tiesībām, var iestāties, pastāvot mazāk ierobežojošiem nosacījumiem.

46 Ievērojot visus iepriekš minētos apsvērumus, uz iesniedzējtiesas uzdoto jautājumu tādā redakcijā, kādā tas pārformulēts ar tās 2004. gada 13. janvāra vēstuli, ir jāatbild, ka Kopienų tiesības iestājas pret valsts regulējumu, kas vispārējā veidā izslēdz dalībvalsts atbildību par kaitējumu, kas nodarīts personām sakarā ar Kopienų tiesību pārkāpumu, kas ir piedēvējams tiesai, kura pieņem nolēmumu pēdējā instancē, tāpēc, ka attiecīgais pārkāpums ir radies tiesību normu interpretācijas vai šīs tiesas veikta faktu un pierādījumu novērtējuma dēļ. Kopienų tiesības tāpat iestājas pret valsts regulējumu, kas ierobežo šīs atbildības iestāšanos vienīgi ar tiesas pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, un nopietna pārkāpuma gadījumiem, ja šādas ierobežošanas rezultātā tiek izslēgta attiecīgās dalībvalsts atbildības iestāšanās citos gadījumos, kad acīmredzami ir pārkāptas piemērojamās tiesības, kā tas ir precizēts iepriekš minētā sprieduma lietā *Köbler* 53.–56. punktā.

Par tiesāšanās izdevumiem

47 Attiecībā uz lietas dalībniekiem pamata lietā šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, izņemot minēto lietas dalībnieku izdevumus, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

Kopienu tiesības iestājas pret tādu valsts regulējumu, kas vispārējā veidā izslēdz dalībvalsts atbildību par kaitējumu, kas nodarīts personām sakarā ar Kopienu tiesību pārkāpumu, kas ir piedēvējams valsts tiesai, kura pieņem nolēmumu pēdējā instancē, tāpēc, ka attiecīgais pārkāpums ir radies tiesību normu interpretācijas vai šīs tiesas veikta faktu un pierādījumu novērtējuma dēļ.

Kopienu tiesības tāpat iestājas pret valsts regulējumu, kas ierobežo šīs atbildības iestāšanos vienīgi ar tiesas pārkāpuma, kas izdarīts ar nodomu, un nopietna pārkāpuma gadījumiem, ja šādas ierobežošanas rezultātā tiek izslēgta attiecīgās dalībvalsts atbildības iestāšanās citos gadījumos, kad acīmredzami ir pārkāptas piemērojamās tiesības, kā tas ir precizēts 2003. gada 30. septembra sprieduma lietā *Köbler* 53.–56. punktā.

[Paraksti]